

การพัฒนารูปแบบการประเมินหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา

กลุ่มสาขาวิชาทางการศึกษา

Development of Curriculum Evaluation Model for

Educational Programs in Graduate School

สุดาวดี ลิ้มไพบูลย์* สมศักดิ์ ภูวิภาดาธรรมณ์** เกียรติสุดา ศรีสุข*** และชูชีพ พุทธประเสริฐ****

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการประเมินหลักสูตร และเพื่อพัฒนาองค์ประกอบตัวชี้วัดของการประเมินหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา กลุ่มหลักสูตรสาขาวิชาทางการศึกษา แล้วนำมาพัฒนารูปแบบและคู่มือของการประเมินหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา กลุ่มหลักสูตรสาขาวิชาทางการศึกษา ตลอดจนประเมินคุณภาพรูปแบบและคู่มือการประเมินหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา กลุ่มหลักสูตรสาขาวิชาทางการศึกษา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณะกรรมการบริหารหลักสูตร คณาจารย์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรในระดับบัณฑิตศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาทางการศึกษาที่ได้รับการรับรองจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน จำนวนทั้งสิ้น 438 คน จาก 217 หลักสูตรทั่วประเทศ วิเคราะห์และประมวลผลด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรร้อยละ 88.84 เป็นหลักสูตรที่เคยปรับปรุงแล้ว และร้อยละ 77.57 เป็นหลักสูตรที่ได้รับการประเมินมาแล้ว โดยที่เหตุผลหลักของทั้งการปรับปรุงและประเมินหลักสูตรจะเป็นการดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรฐานคุณวุฒิ (TQF) และจากผลการศึกษาถึงสภาพปัญหาของการประเมินหลักสูตร พบว่า ในภาพรวมทุกหลักสูตรมีปัญหาในการประเมินหลักสูตรอยู่ในระดับปานกลาง โดยปัญหาด้านกระบวนการประเมินหลักสูตรเป็นปัญหาที่พบมากที่สุด

ส่วนผลของการพัฒนาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการประเมินหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา กลุ่มสาขาวิชาทางการศึกษา พบว่า องค์ประกอบในการประเมินหลักสูตรแบ่งได้เป็น 5 องค์ประกอบ 111 ตัวชี้วัด ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ด้านรายละเอียดของเอกสารหลักสูตร ประกอบด้วย 24 ตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ 2 ด้านเกี่ยวกับอาจารย์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร ประกอบด้วย 25 ตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ 3 ด้านทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินการหลักสูตร ประกอบด้วย 12 ตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ 4 ด้านระบบการจัดการเรียนรู้และบริหารจัดการหลักสูตร ประกอบด้วย 17 ตัวชี้วัด และองค์ประกอบที่ 5 ด้านผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตร ประกอบด้วย 33 ตัวชี้วัด จากผลการศึกษาดังกล่าว ได้นำไปพัฒนารูปแบบในการประเมินหลักสูตร โดยมีรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการประเมินหลักสูตรในมิติของทั้งผู้รับการประเมินและผู้ประเมิน ซึ่งได้กำหนดกรอบการดำเนินการตามรูปแบบการประเมินทั้ง 4 ขั้นตอน ได้แก่ การบริหารจัดการก่อนการประเมินหลักสูตร การออกแบบการประเมินหลักสูตร การดำเนินการประเมินหลักสูตร และการรายงานผลและเผยแพร่ผลการประเมินหลักสูตร ซึ่งสามารถแจกแจงขั้นตอนการดำเนินการต่าง ๆ ได้ 5 กระบวนการ คือ ขั้นการศึกษาด้วยตนเอง (Self-Study) ขั้นการวางแผน (Planning) ขั้นฐานข้อมูล (Information) ขั้นการติดตามประเมิน (Evaluation) และขั้นการสะท้อนผลการประเมิน (Reflection)

* ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

** รองศาสตราจารย์ ดร., คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ : ประธานกรรมการที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์

*** รองศาสตราจารย์ ดร., คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ : กรรมการที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์

**** รองศาสตราจารย์ ดร., คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ : กรรมการที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์

Abstract

This research aimed to study states and problems of Curriculum Evaluation, also objected to develop the components' indicators of Curriculum Evaluation for Educational Programs in Graduate School. Then, they will be developed in terms of Model and Handbook along with the quality of evaluation for Educational Programs in Graduate School. The research was investigated from the relevant curriculum committee, professors and personals of such Curriculums related to Educational Programs in Graduate School. There were 217 curriculums throughout the country which certified from the total of 438 personals of Office of the Higher Education Commission and Office of the Civil Service Commission. The following curriculums were analyzed and evaluated with Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviations, Correlation and Confirmatory Factor Analysis.

The research result found that 88.84 percent of curriculums were already adjusted but there were only 77.57 percent of evaluated curriculums. The main reasons, of both adjustments and evaluation, were preceded along with the Thai Qualifications Framework for Higher Education (TQF). According to this state of problem research, overall, it could be found that, all those curriculums were confronted with the problem of curriculum evaluation the issue of evaluation process mean was the highest.

With regarded to the result of the development of the components and indicators of Curriculum Evaluation for Educational Programs in Graduate School, it could be found that the components of the curriculum evaluation could be categorized into 5 components 111 indicators which were; the first component: Curriculum Document Details consisted of 24 indicators, the second component: Relevance Professors and Personnel related to the curriculums consisted of 25 indicators, the third component: Resources utilized in the Curriculum Procedures consisted of 12 indicators, the fourth component: Knowledge Management System and Curriculum Management consisted of 17 indicators and the fifth component: Graduates of such Curriculums consisted of 33 indicators. Then, the following research results would be conducted in the Curriculum Evaluation Model.

Finally, there were the processes details of the curriculums' evaluations procedures in terms of dimensions of appraises and appraisers in which indicated to proceed within 4 Processes of Model Evaluation Framework as follows; Pre-Evaluation Management, Curriculum Evaluation Design, Curriculum Evaluation Management and Curriculum Evaluation Report and Publication. In this case, the following processes could be enumerated into 5 processes which were; Self-Study, Planning, Information, Evaluation and Reflection.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คุณภาพทางการอุดมศึกษา หรือคุณภาพการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย มีความเหมือนและความแตกต่างกันในแต่ละสถาบัน ซึ่งขึ้นอยู่กับนโยบายด้านคุณภาพของแต่ละสถาบัน McGettrick A. และ Mansor N. (1999) ได้กล่าวว่า คุณภาพทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษา มีตัวชี้วัดที่สำคัญอยู่ 3 ตัวชี้วัด คือ เป้าหมาย กระบวนการ ในการนำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย และเป้าหมายนั้นบรรลุผลสำเร็จ ซึ่งตัวชี้วัดทั้ง 3 ตัวนี้ จะนำไปสู่การส่งเสริมและปรับปรุงคุณภาพให้กับสถาบันอุดมศึกษา จึงได้เสนอกรอบในการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา ได้แก่ หลักสูตร (Curriculum) สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรการเรียนรู้ (Environment and Resource) การสอนและการเรียนรู้ (Teaching and Learning) การประเมินและมาตรฐาน (Assessment and Standards) การแนะแนวและการส่งเสริม/สนับสนุน (Guidance and Support) และผลิตและการควบคุมคุณภาพ (Outcomes and Quality Control)

เป็นที่สังเกตได้ว่าการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาทั้งในและต่างประเทศได้ให้ความสำคัญกับคุณภาพของหลักสูตรที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากเป็นหัวใจหลักของการจัดการศึกษา หลักสูตร จึงต้องมีการพัฒนาขึ้นอย่างมีคุณภาพ อีกทั้งควรมีการปรับปรุง แก้ไข ให้มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง หรือปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการดำเนินการหลักสูตร และส่งผลต่อการของผู้เรียน ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องคิดถึงวิธีที่จะพิจารณาตัดสินหลักสูตร หรือประสิทธิภาพที่จัดขึ้นนั้นถูกต้องตามหลักวิชาการมากน้อยเพียงใด ถ้าต้องการความเป็นเลิศหรือคุณภาพยอดเยี่ยมของการศึกษา ย่อมจำเป็นต้องมีการตรวจสอบ พิจารณา วิเคราะห์ขั้นตอนต่าง ๆ ของการบริหารจัดการว่ามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามที่ต้องการ หรือมีข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไขให้บรรลุเป้าหมายให้ดีที่สุด หากหลักสูตรได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพแล้วนั้น ย่อมส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาและคุณภาพของผู้เรียนในอนาคต ดังนั้นหลักสูตรที่สร้างเสร็จแล้ว จำเป็นต้องมีการประเมินหลักสูตรที่สร้างขึ้นว่าหลักสูตรนั้น เป็นหลักสูตรที่ดี ไม่ดี มีจุดเด่น จุดด้อย ตรงไหน และหลักสูตรต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงให้เป็นปัจจุบัน (ทศนา แคมมณี, 2540 และวิชัย วงษ์ใหญ่, 2534) ซึ่งในเรื่องการพัฒนาและประเมินหลักสูตรนั้น ปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว วิทยาการก็เจริญก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง การศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนาให้สอดคล้องกับสังคม และความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการ (อำนาจ จันทน์แป้น 2530) การพัฒนาและประเมินหลักสูตรจึงจำเป็นที่จะต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง และให้ทันกับเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพื่อให้ชีวิตของคนก้าวหน้า หรือปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

กลุ่มสาขาวิชาทางการศึกษา เป็นกลุ่มสาขาวิชาที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับระบบการจัดการศึกษา ต้องมีความเป็นผู้นำทางด้านการจัดการศึกษาในทุกด้าน ทั้งนี้เนื่องจากสาขาวิชาทางการศึกษาจัดได้ว่าเป็นรากฐานการผลิตคนอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาที่จะต้องสำเร็จออกไปเพื่อรองรับการจัดการศึกษาทั้งระบบของประเทศ ซึ่งสาขาวิชาทางการศึกษาเป็นอีกสาขาวิชาหนึ่งที่ดีเป็นวิชาชีพชั้นสูง ที่ให้บริการแก่สาธารณชนโดยจำเป็นที่จะต้องอาศัยความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะ และมีมาตรฐานในการประกอบวิชาชีพ โดยต้องมีความรู้ทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติอย่างเพียงพอ สำหรับวิชาชีพที่ถูกจัดให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง ผู้ที่ประกอบวิชาชีพนั้น ๆ ย่อมต้องมีความรับผิดชอบสูงตามมาเป็นลำดับ เนื่องจากวิชาชีพชั้นสูงดังกล่าว มักมีผลกระทบต่อสาธารณชน ดังนั้น จึงต้องมีการควบคุมการประกอบวิชาชีพเป็นพิเศษ เพื่อสร้างความมั่นใจในต่อผู้รับบริการหรือสาธารณชน (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา 2548) จากการเป็นฐานการผลิตบุคลากรที่จะต้องสำเร็จออกไปเพื่อรองรับการจัดการศึกษาทั้งระบบของประเทศ ซึ่งการเตรียมบุคลากรดังกล่าวให้ได้มาตรฐาน มีความรู้ความสามารถทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ตลอดจนมีความเชี่ยวชาญเฉพาะนั้น หลักสูตรที่จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าวของบุคลากรทางการศึกษาจึงมีเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการจัดการศึกษาดังกล่าว ประกอบกับการจัดการเรียนการสอนในสถาบันระดับอุดมศึกษาล้วนแล้วแต่มีปรัชญาการศึกษาเป็นของตนเอง แต่ละแห่งมีความแตกต่างกันในโครงสร้าง แนวความคิด ตลอดจนปณิธาน

และวิสัยทัศน์ในเรื่องการจัดเนื้อหาวิชาและประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามภารกิจที่กำหนดไว้ในการจัดการอุดมศึกษาของแต่ละสถาบันการศึกษา หลักสูตรจึงเป็นสิ่งที่กำหนดในเรื่องของเนื้อหาวิชาและประสบการณ์ที่จะเกิดขึ้นในตัวผู้เรียน

ดังนั้นจึงเป็นเรื่องยากในการสร้างมาตรฐานในการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา แม้ว่าเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2548 (กระทรวงศึกษาธิการ 2548) ได้มีการเพิ่มเติมรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ ของระดับบัณฑิตศึกษาให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดความชัดเจนในการจัดการศึกษาทั้งในระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต ระดับปริญญาโท ตลอดจนการจัดการศึกษาในระดับปริญญาเอก แต่อย่างไรก็ตาม เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษายังคงเป็นเพียงหลักการและแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งมาตรฐานเดียวกันของการจัดการศึกษาเพียงเท่านั้น การพัฒนาระบบการศึกษา เพื่อเป็นฐานกำลังที่สำคัญในการผลิตกำลังคนเพื่อการพัฒนาประเทศให้ก้าวต่อไปข้างหน้าอย่างมั่นคง หลักสูตรทางการศึกษาจะต้องสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับสังคมในด้านของความเป็นมาตรฐาน การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดในการประเมินหลักสูตรในระดับบัณฑิตศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาทางการศึกษา จึงเป็นอีกบทพิสูจน์หนึ่งที่จะเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างความเป็นสากล ตลอดจนเป็นมาตรฐานในการจัดการศึกษา อีกทั้งเพื่อนำตัวชี้วัดดังกล่าวมาใช้ในการวางรูปแบบการประเมินหลักสูตรในระดับบัณฑิตศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาทางการศึกษา ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดที่เหมาะสมกับการประเมินหลักสูตรในระดับบัณฑิตศึกษา กลุ่มหลักสูตรสาขาวิชาทางการศึกษา เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบในการประเมินหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาในหลักสูตรสาขาวิชาทางการศึกษา ให้มีมาตรฐานและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อเป็นการยกระดับมาตรฐานของการศึกษาไทยให้ก้าวสู่มาตรฐานในระดับนานาชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินการหลักสูตรและปัญหาของการประเมินหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา กลุ่มหลักสูตรสาขาวิชาทางการศึกษา
2. เพื่อพัฒนาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการประเมินหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา กลุ่มหลักสูตรสาขาวิชาทางการศึกษา
3. เพื่อพัฒนารูปแบบและคู่มือของการประเมินหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา กลุ่มหลักสูตรสาขาวิชาทางการศึกษา
4. เพื่อประเมินคุณภาพรูปแบบและคู่มือการประเมินหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา กลุ่มหลักสูตรสาขาวิชาทางการศึกษา

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตเนื้อหา การดำเนินการประเมินในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการดำเนินการพัฒนารูปแบบในการประเมินหลักสูตรในระดับบัณฑิตศึกษา แยกเป็น 2 ระดับ คือการพัฒนารูปแบบการประเมินหลักสูตรมหาบัณฑิต และหลักสูตรในระดับดุษฎีบัณฑิต ของกลุ่มสาขาวิชาทางการศึกษา ภายใต้กรอบของระบบการประกันคุณภาพหลักสูตร โดยกำหนดขอบเขตเนื้อหาในการศึกษาวิจัยตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การศึกษาสภาพปัญหาการประเมินหลักสูตร โดยการศึกษาสภาพปัญหาการประเมินหลักสูตร จะมีความครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาสภาพการดำเนินการหลักสูตร สภาพการประเมินและปรับปรุงหลักสูตร ตลอดจนการศึกษาถึงปัญหาในการดำเนินการประเมินหลักสูตร

2. การศึกษารายละเอียดองค์ประกอบและตัวชี้วัดในการประเมินหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา กลุ่มสาขาวิชาทางการศึกษา ซึ่งจะประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลัก 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านรายละเอียดของเอกสารของหลักสูตร 2) ด้านอาจารย์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร 3) ด้านทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินการหลักสูตร 4) ด้านระบบการจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการหลักสูตร และ 5) ด้านผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตร

3. รูปแบบการประเมินหลักสูตร ครอบคลุมกระบวนการในการประเมินหลักสูตรประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การบริหารจัดการก่อนการประเมินหลักสูตร 2) การออกแบบการประเมินหลักสูตร 3) การดำเนินการประเมินหลักสูตร 4) การรายงานผลและเผยแพร่ผลการประเมินหลักสูตร

4. คู่มือการประเมินหลักสูตร แนวทางในการดำเนินการประเมินหลักสูตร ตลอดจนรายละเอียดที่ใช้ในการประเมินหลักสูตร ซึ่งประกอบไปด้วย รูปแบบและขั้นตอนในการประเมินหลักสูตร องค์ประกอบ ตัวชี้วัด เกณฑ์ในการประเมินหลักสูตร ตลอดจนการเขียนรายงานการประเมินเพื่อการเผยแพร่

5. คุณภาพของรูปแบบและคู่มือการประเมินหลักสูตร เป็นการศึกษาถึงคุณภาพของรูปแบบและคู่มือการประเมินหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา กลุ่มสาขาวิชาทางการศึกษา โดยจะทำการศึกษาลักษณะคุณภาพในด้านต่าง ๆ คือ ด้านอรรถประโยชน์ (Utility) ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility) ด้านความชอบธรรม (Propriety) และด้านความถูกต้อง (Accuracy)

ขอบเขตประชากร คือ หลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาทางการศึกษา โดยหลักสูตรมหาบัณฑิตเป็นหลักสูตรในแบบแผน ก และแผน ข ส่วนหลักสูตรในระดับดุษฎีบัณฑิต ที่เป็นหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตและศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต ทั้งแบบ 1 และแบบ 2 โดยเป็นหลักสูตรที่ได้รับการรับรองจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน จำนวนทั้งสิ้น 391 หลักสูตร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยขอนำเสนอขั้นตอนรายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัย จากกระบวนการวิจัยและพัฒนาของ Borg & Gall (1989) มาประยุกต์ใช้เพื่อให้มีความเหมาะสมกับเนื้อหาและกระบวนการการวิจัย โดยได้แบ่งได้เป็น 4 ระยะ โดยสามารถสรุปวิธีดำเนินการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์สภาพและปัญหาของการประเมินหลักสูตรในระดับบัณฑิตศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการสำรวจสภาพและปัญหาของการประเมินหลักสูตรใน 3 ประเด็น คือ 1) การศึกษาสภาพการดำเนินการหลักสูตร 2) การศึกษาสภาพการประเมิน/ปรับปรุงหลักสูตร และ 3) การศึกษาสภาพปัญหาของการประเมินหลักสูตร โดยทำการสำรวจจากผู้บริหาร/ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรในกลุ่มสาขาวิชาทางการศึกษาทางไปรษณีย์ ได้รับการตอบกลับ 217 หลักสูตร

ระยะที่ 2 การพัฒนาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการประเมินหลักสูตรในระดับบัณฑิตศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาองค์ประกอบและตัวชี้วัดจากการสังเคราะห์งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง และดำเนินการสำรวจจากผู้บริหาร/ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร ตลอดจนคณาจารย์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องทางไปรษณีย์ ได้รับแบบสอบถามตอบกลับจำนวนทั้งสิ้น 417 ฉบับ

ระยะที่ 3 การพัฒนารูปแบบและคู่มือของการประเมินหลักสูตรในระดับบัณฑิตศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบและคู่มือการประเมินโดยมีความครอบคลุมกระบวนการในการประเมินหลักสูตร 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การบริหารจัดการก่อนการประเมินหลักสูตร 2) การออกแบบการประเมินหลักสูตร 3) การดำเนินการประเมินหลักสูตร 4) การรายงานผลและเผยแพร่ผลการประเมินหลักสูตร และนำผลการพัฒนาให้ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะโดยการใช้วิธีการประชุมกลุ่มระดมสมอง

ระยะที่ 4 การศึกษาผลการใช้รูปแบบและคู่มือของการประเมินหลักสูตรในระดับบัณฑิตศึกษา เป็นขั้นตอนต่อเนื่องจากระยะที่ 3 คือเมื่อผู้วิจัยดำเนินการปรับแก้รูปแบบและคู่มือตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้จัดส่งรูปแบบและคู่มือให้ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบอีกครั้งพร้อมทั้งประเมินคุณภาพในด้านต่าง ๆ 4 ด้าน คือ ด้านอรรถประโยชน์ (Utility) ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility) ด้านความชอบธรรม (Propriety) และด้านความถูกต้อง (Accuracy) เพื่อประเมินคุณภาพของรูปแบบและคู่มือการประเมินหลักสูตร

การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับงานวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้สถิติและเกณฑ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1.1 การวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item – Objective Congruence : IOC) ใช้สำหรับการวิเคราะห์ความสอดคล้องในการตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบสอบถาม ได้แก่ ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณา คือ หากข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 – 1.00 คัดเลือกไว้ใช้ได้ และหากข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.5 ควรพิจารณาปรับปรุงหรือตัดทิ้ง

1.2 การวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีของครอนบาค (Cronbach) ใช้สำหรับการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามในแต่ละตอน ที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าในแต่ละตอน (Subscale) โดยกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาว่าค่าความเชื่อมั่น ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.7 ขึ้นไป

2. การวิเคราะห์ประสิทธิภาพของตัวชี้วัด การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของตัวชี้วัดในมาตรฐานแต่ละด้าน โดยพิจารณาจากค่าสถิติดังต่อไปนี้

2.1 ค่าไอเกน เป็นค่าความผันแปรของตัวแปรทั้งหมดในแต่ละองค์ประกอบในการวิเคราะห์องค์ประกอบ โดยค่าไอเกนต้องมีค่ามากกว่า 1.00 (กัลยา วานิชย์บัญชา 2546)

2.2 ค่าร้อยละสะสมความแปรปรวนรวม เป็นค่าความสามารถในการอธิบายการแปรผันของตัวแปรที่อยู่ในองค์ประกอบย่อยรวมกัน โดยค่าร้อยละสะสมความแปรปรวนต้องมีค่ามากกว่าร้อยละ 60 (ยุทธ ไกยวรรณ 2556)

2.3 Factor Loading ของตัวชี้วัดในการวิเคราะห์องค์ประกอบ โดยกำหนดเกณฑ์มากกว่า 0.6 (ภฤติมา เหมวิภาต 2551) ขึ้นไป

3. วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของตัวชี้วัดตลอดจนเกณฑ์การประเมินผลการประเมินหลักสูตรที่จะนำมาใช้ในการประเมินหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ในกลุ่มสาขาวิชาทางการศึกษา โดยกำหนดเกณฑ์ (เกียรติสุตา ศรีสุข 2545) ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยขอเสนอขั้นตอนรายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัย โดยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังต่อไปนี้

1) ผลการวิเคราะห์สภาพและปัญหาของการประเมินหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา กลุ่มสาขาวิชาทางการศึกษา สภาพการดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตรในปัจจุบัน ด้านการปรับปรุงและความต้องการในการปรับปรุงหลักสูตร โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลักสูตรในระดับปริญญาโท และปริญญาเอกสาขาวิชาทางการศึกษา ของสถาบันการศึกษาที่เปิดดำเนินการสอนในระดับปริญญาโท และปริญญาเอกทั้งของภาครัฐและภาคเอกชน จำนวนทั้งสิ้น

217 หลักสูตร พบว่า หลักสูตรร้อยละ 88.84 เป็นหลักสูตรที่เคยปรับปรุงแล้ว และร้อยละ 77.57 เป็นหลักสูตรที่ได้รับ การประเมินมาแล้ว โดยที่เหตุผลหลักของทั้งการปรับปรุงและประเมินหลักสูตรจะเป็นการดำเนินการให้เป็นไปตาม มาตรฐานคุณวุฒิ (TQF) และจากผลการศึกษาถึงสภาพปัญหาของการประเมินหลักสูตร พบว่า ในภาพรวมทุกหลักสูตร มีปัญหาในการประเมินหลักสูตรอยู่ในระดับปานกลาง โดยค่าเฉลี่ยของปัญหาด้านกระบวนการประเมินหลักสูตรเป็น ปัญหาที่พบมากที่สุด

2) ผลการพัฒนางานองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการประเมินหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา กลุ่ม สาขาวิชา การศึกษา ผลของการพัฒนางานองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการประเมินหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา กลุ่มสาขาวิชาทางการศึกษา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 111 ตัวชี้วัด ซึ่งได้มาจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิง สำคัญ โดยพิจารณาค่าไอเกน ค่าร้อยละความแปรปรวนร่วม และค่าร้อยละสะสมของความแปรปรวนร่วม ตลอดจน คำนวณน้ำหนักองค์ประกอบที่ใช้เป็นสถิติในการระบุงค์ประกอบของตัวชี้วัด โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา กลุ่มสาขาวิชาทางการศึกษา

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ตัวชี้วัด
1. ด้านรายละเอียดของ เอกสารหลักสูตร	1.1 ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	9
	1.2 ด้านเนื้อหาสาระของหลักสูตร	8
	1.3 ด้านโครงสร้างหลักสูตรและกระบวนการพัฒนา/ปรับปรุง หลักสูตร	7
	รวมองค์ประกอบที่ 1	24
2. ด้านอาจารย์และบุคลากรที่ เกี่ยวข้องกับหลักสูตร	2.1 ด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร	10
	2.2 ด้านคณาจารย์ผู้สอนในหลักสูตร	8
	2.3 ด้านคุณลักษณะผู้เรียน	3
	2.4 ด้านการคัดเลือก/คงอยู่ของผู้เข้าศึกษาในหลักสูตร	4
	รวมองค์ประกอบที่ 2	25
3. ด้านทรัพยากรที่ใช้ในการ ดำเนินการหลักสูตร	3.1 ด้านสถานที่และสื่อ-อุปกรณ์การศึกษา	6
	3.2 ด้านงบประมาณและเอกสารตำราประกอบการเรียนการสอน	6
	รวมองค์ประกอบที่ 3	12
4. ด้านระบบการจัดการเรียนรู้ และการบริหารจัดการหลักสูตร	4.1 ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้	11
	4.2 ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร	6
	รวมองค์ประกอบที่ 4	17
5. ด้านผู้สำเร็จการศึกษาจาก หลักสูตร	5.1 ด้านทักษะด้านการปฏิบัติงาน	22
	5.2 ด้านทักษะการจัดการความรู้และการตัดสินใจ	11
	รวมองค์ประกอบที่ 5	33
	รวมจำนวนตัวชี้วัด	111

3) ผลการพัฒนาารูปแบบและคู่มือของการประเมินหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา กลุ่มสาขาวิชาทางการศึกษา ผลการพัฒนาารูปแบบในการประเมินหลักสูตร โดยมีรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการประเมินหลักสูตรในมิติของทั้งผู้รับการประเมินและผู้ประเมิน ซึ่งได้กำหนดกรอบการดำเนินการตามรูปแบบการประเมินทั้ง 4 ขั้นตอน ได้แก่ การบริหารจัดการก่อนการประเมินหลักสูตร การออกแบบการประเมินหลักสูตร การดำเนินการประเมินหลักสูตร และการรายงานผลและเผยแพร่ผลการประเมินหลักสูตร ซึ่งสามารถแจกแจงขั้นตอนการดำเนินการต่าง ๆ ได้ 5 กระบวนการ คือ ขั้นการศึกษาด้วยตนเอง (Self-Study) ขั้นการวางแผน (Planning) ขั้นฐานข้อมูล (Information) ขั้นการติดตามประเมิน (Evaluation) และขั้นการสะท้อนผลการประเมิน (Reflection) สำหรับคู่มือการประเมินหลักสูตร จะประกอบไปด้วยเนื้อหาสาระ ขั้นตอน แนวทางในการดำเนินการ ตลอดจนรายละเอียดที่ใช้ในการดำเนินการประเมินหลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นและผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยที่คู่มือจะประกอบไปด้วย รูปแบบและขั้นตอนในการประเมินหลักสูตร องค์ประกอบ ตัวชี้วัด เกณฑ์ในการประเมินหลักสูตร ตลอดจนการเขียนรายงานการประเมินเพื่อการเผยแพร่ ซึ่งมีความครอบคลุมตามรูปแบบการประเมินทั้ง 4 ขั้นตอน

การดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรโดยใช้วงจรคุณภาพ (PDCA : plan do check act) เริ่มจากกำหนดเป้าหมายหรือมาตรฐานของหลักสูตร แล้ววางแผน (P) เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดนั้นคือแผนในการบริหารจัดการหลักสูตรในแต่ละวงรอบของการจัดการศึกษา จากนั้นจึงดำเนินการตามแผน (D) ขั้นตอนต่อมาคือการดำเนินการตรวจสอบ (C) ว่าดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรนำไปสู่เป้าหมายหรือไม่ แล้วนำผลการตรวจสอบมาใช้แก้ไข ปรับปรุง (A) แล้ววางแผนให้การทำงานในขั้นต่อไปดีขึ้น ซึ่งการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรดังกล่าวจะต้องทำให้เป็นวงจรตลอดเวลา เพื่อให้หลักสูตรมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับการยุคสมัย ปัญหาในการดำเนินการตรวจสอบการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรที่พบคือ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรจะยังขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการประเมินหลักสูตร การเพิ่มประสิทธิภาพของวงจรคุณภาพในการบริหารจัดการหลักสูตรจึงควรมีรูปแบบการประเมินหลักสูตรที่เป็นขั้นเป็นตอนที่ชัดเจน และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติได้ โดยมีรายละเอียดในขั้นตอนของกระบวนการต่าง ๆ ของรูปแบบการประเมินหลักสูตร SPIER ได้ดังนี้ ขั้นการศึกษาด้วยตนเอง (Self-Study) ขั้นการวางแผน (Planning) ขั้นฐานข้อมูล (Information) ขั้นการติดตามประเมิน (Evaluation) และ ขั้นการสะท้อนผลการประเมิน (Reflection)

4) ผลการศึกษาคุณภาพรูปแบบและคู่มือของการประเมินหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา กลุ่มสาขาวิชาทางการศึกษา โดยเป็นประเมินคุณภาพของรูปแบบและคู่มือการประเมินหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา กลุ่มสาขาวิชาทางการศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการศึกษา หลักสูตรการอุดมศึกษา ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการหลักสูตรในระดับบัณฑิตศึกษา โดยจะทำการประเมินคุณภาพในด้านต่าง ๆ คือ ด้านอัตราประโยชน์ (Utility) ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility) ด้านความชอบธรรม (Propriety) และด้านความถูกต้อง (Accuracy) ซึ่งผลการประเมินคุณภาพอยู่ในระดับดี ผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพรูปแบบและคู่มือทุกด้าน

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาารูปแบบในการประเมินหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา กลุ่มสาขาวิชาทางการศึกษา ด้วยการประเมินตามชุดของตัวชี้วัดในองค์ประกอบการประเมินเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่ง ซึ่งพัฒนามาจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ซึ่งจากการพัฒนาดังกล่าวเป็นการยืนยันองค์ประกอบทางการประเมินหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา กลุ่มสาขาวิชาทางการศึกษาว่าประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 111 ตัวชี้วัด ซึ่งการพัฒนาองค์ประกอบและตัวชี้วัดเหล่านี้ได้จากการสังเคราะห์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2548 การประกันคุณภาพภายใน การประกันคุณภาพการศึกษาภายนอก ตลอดจนการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร ซึ่งใช้รูปแบบการประเมินของ CIPP Model (Stufflebeam, 1974) ที่กำหนดรูปแบบการประเมินเป็น 4 องค์ประกอบ คือ

การประเมินบริบท (Context) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Output) ซึ่งองค์ประกอบที่ได้พัฒนาขึ้นนี้สามารถจัดหมวดหมู่ได้สอดคล้องกับรูปแบบการประเมินของ CIPP Model ดังนี้ ด้านรายละเอียดของเอกสารหลักสูตร จัดเป็นการประเมินด้านบริบทของหลักสูตร (Context) ด้านอาจารย์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร และด้านทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินการหลักสูตร จัดเป็นการประเมินปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านระบบการจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการหลักสูตร เป็นการประเมินด้านกระบวนการ (Process) และด้านผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตร เป็นการประเมินด้าน ผลผลิต (Output) โดยกำหนดให้การประเมินหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา กลุ่มสาขาวิชาทางการศึกษาเป็นการประเมินแบบสรุปรวม (Summative Evaluation)

รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นได้ยึดหลักเกณฑ์ของการประกันคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วย การพัฒนาคุณภาพ การติดตามคุณภาพ และระบบประเมินคุณภาพ โดยในรูปแบบการประเมินได้มีการกำหนดตัวชี้วัดที่มีลักษณะเป็นเกณฑ์การตรวจสอบว่าผลการดำเนินการนั้นเป็นที่น่าพอใจ หรืออยู่ในขอบเขตของเกณฑ์มาตรฐานที่ยอมรับได้หรือไม่ ซึ่งเมื่อมีการนำการเก็บรวบรวมข้อมูลตามประเด็นการประเมินย่อมาประมวลผลจะเป็นข้อมูลที่สะท้อนถึงการทำงานตามตัวชี้วัด และนำไปสู่สารสนเทศที่สามารถนำมาใช้ในการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งที่มุ่งประเมินได้ จึงกล่าวได้ว่ารูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ได้นำเสนอเป็นการนำหลักการของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในมาประยุกต์ใช้ในการประเมินหลักสูตรในครั้งนี้

ผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบ ทำให้ได้องค์ประกอบในการประเมินหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา กลุ่มสาขาวิชาทางการศึกษา จำนวน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านรายละเอียดของเอกสารหลักสูตร ด้านอาจารย์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร และด้านทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินการหลักสูตร ด้านระบบการจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการหลักสูตร และด้านผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตร ซึ่งองค์ประกอบในการประเมินหลักสูตรเหล่านี้มีความครอบคลุมองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร อันได้แก่ ผู้เรียน ผู้สอน วัสดุอุปกรณ์ การจัดประสบการณ์ ผลผลิต และผลลัพธ์ ซึ่งองค์ประกอบของหลักสูตรและองค์ประกอบของการประเมินหลักสูตรเหล่านี้ยังมีความสอดคล้องกับองค์ประกอบของการประกันคุณภาพการศึกษา และสอดคล้องกับประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2548 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548) กำหนดให้การประกันคุณภาพของหลักสูตรอย่างน้อยต้องประกอบด้วย 4 ประเด็นหลัก คือ การบริหารหลักสูตร ทรัพยากรประกอบการเรียนการสอน การสนับสนุนให้คำแนะนำ ความต้องการของตลาดแรงงาน สังคมและ/หรือความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา 2548) และได้มีการใช้คำสถิติเป็นตัวกำหนดค่าน้ำหนักของแต่ละองค์ประกอบให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ตัวชี้วัดในการประเมินจัดเป็นเครื่องมือในการประเมินที่สำคัญ ซึ่งจะใช้ในการให้ข้อมูลลักษณะของการดำเนินการ หรือการแสดงออกถึงลักษณะของการปฏิบัติ แม้ว่าตัวชี้วัดที่พัฒนาขึ้นสำหรับการประเมินหลักสูตรเป็นตัวชี้วัดที่มีการระบุค่าของตัวชี้วัดที่ระบุสภาพที่ต้องการศึกษาอย่างกว้าง ๆ แต่อย่างไรก็ตามตัวชี้วัดเหล่านี้ยังคงสามารถอธิบายสภาพของการศึกษาว่าเป็นอย่างไร โดยสามารถนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ เพื่อตัดสินสภาพที่ต้องการศึกษา และเปรียบเทียบระหว่างจุดเวลาหรือช่วงเวลาที่แตกต่างกัน ทำให้ทราบถึงเปลี่ยนแปลงของสิ่งที่ทำการศึกษามีพัฒนาการอย่างไรเมื่อต่างเวลากัน ดังนั้นตัวชี้วัดจึงเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ในขณะเดียวกันยังเป็นสิ่งที่นำมากำหนดเป็นเป้าหมายของการดำเนินงาน เพื่อนำผลการดำเนินงาน มาเปรียบเทียบให้เห็นถึงพัฒนาการที่เพิ่มขึ้นหรือลดลง นำไปสู่การได้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจของผู้มีส่วนได้เสียหรือผู้บริหาร ซึ่งนอกเหนือจากการได้สารสนเทศเพื่อที่จะนำมาใช้ในการตัดสินใจคุณค่าแล้ว ข้อมูลที่ได้จากการประเมินตามตัวชี้วัดยังสามารถสะท้อนผลการดำเนินงานที่แสดงให้เห็นถึงจุดเด่น จุดที่ควรพัฒนาของสิ่งที่ประเมิน ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อกระบวนการพัฒนา/ปรับปรุงหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่ง ๆ ขึ้นไป

อย่างไรก็ตาม ตัวชี้วัดที่ได้พัฒนาขึ้นอาจมีข้อจำกัดในด้านของการได้สารสนเทศในช่วงเวลาที่เหมาะสม ในบางช่วงเวลาเท่านั้น ดังนั้นจึงควรมีการปรับเปลี่ยนตัวชี้วัดให้มีความสอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปตาม ช่วงเวลาดังกล่าว เป็นต้นว่า การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม การเมือง และการปกครอง เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญและส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงระบบการจัดการศึกษา หากมีการปรับเปลี่ยนเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร ตัวชี้วัด และเกณฑ์การประเมินบางตัวอาจจะไม่เหมาะสม ณ ช่วงเวลานั้น ๆ การปรับเปลี่ยนตัวชี้วัดให้มีความสอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปจึงเป็นสิ่งจำเป็น อีกทั้งหากต้องการพัฒนาคุณภาพของสิ่งที่ประเมินการปรับเปลี่ยนตัวชี้วัด หรือเกณฑ์บางตัวจะเป็นการส่งเสริม ผลักดันให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ซึ่งจัดได้ว่าเป็น การยกระดับมาตรฐานการดำเนินงานให้สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารคุณภาพด้วยวงจรคุณภาพ (PDCA) (จำรัส นอนงมา 2545) ดังนั้นจึงควรมีการคำนึง หรือมีการตรวจสอบประเมินโดยใช้ตัวแปรที่รองรับกับบริบทของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพื่อให้หลักสูตรมีการปรับปรุงและพัฒนาให้มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว หลักสูตรใหม่ในกลุ่มสาขาวิชาทางการศึกษามีการปรับปรุงและพัฒนาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันด้วย

ตัวชี้วัดที่พัฒนาจากการตรวจสอบความตรงของโมเดลการวัดตัวแปรแฝงการประเมินหลักสูตรระดับ บัณฑิตศึกษา กลุ่มสาขาวิชาทางการศึกษา มีจำนวน 13 องค์ประกอบย่อย 111 ตัวชี้วัด ถือว่าจำนวนองค์ประกอบย่อยในการประเมินไม่มากนัก แต่มีจำนวนตัวชี้วัดในการประเมินค่อนข้างมาก เมื่อทำการเปรียบเทียบกับจำนวน ตัวชี้วัดการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและการประเมินคุณภาพ การศึกษาภายนอก ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งหน่วยการประเมินค่อนข้าง ซับซ้อนเนื่องจากมีขนาดใหญ่กว่าการประเมินในระดับหลักสูตร อย่างไรก็ตามการกำหนดประเด็นการประเมินหรือ ตัวชี้วัดมาก จะเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้ตัวชี้วัดมีความชัดเจนมากขึ้น เนื่องจากประเด็นการประเมินย่อย ๆ เป็นสิ่งที่ทำให้ ได้มาซึ่งข้อมูลสารสนเทศที่นำมาประกอบการประเมินตัวชี้วัดให้มีความชัดเจนมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. สถาบันการศึกษาให้ความสำคัญกับการประเมินหลักสูตรเพิ่มขึ้นโดยแบ่งจุดเน้นใน 2 มิติ คือมิติ ด้านมุ่งประสิทธิผลของหลักสูตรที่มุ่งองค์ประกอบที่สำคัญคือ ด้านรายละเอียดของเอกสารของหลักสูตร และด้าน ผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตร และมีมิติมุ่งเน้นประสิทธิภาพ ที่เน้นด้านปัจจัยนำเข้าและกระบวนการบริหารจัดการ หลักสูตร
2. เนื่องจากการประเมินหลักสูตรดังกล่าวเป็นการกำหนดให้เป็นการประเมินแบบสรุปรวม หากมีการ นำกระบวนการประเมินหลักสูตรที่มีลักษณะเป็นการประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) มาใช้ควบคู่ ไปด้วยกับการดำเนินการ และมีการปรับปรุง แก้ไข พัฒนาหลักสูตรได้อย่างทันทั่วถึง
3. สถาบันการศึกษาต้นสังกัดควรกำหนดให้มีการประเมินการประเมินหลักสูตร โดยใช้แนวทางในการ ประเมินตามแนวทางของ Joint Committee on Standards for Educational Evaluation (1994) ซึ่งเป็นการ ประเมินงานประเมินใน 4 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้อง เพื่อตัดสินคุณค่าของการประเมินหลักสูตรว่าเป็นไปตามมาตรฐานของการประเมินหรือไม่
4. ควรมีการนำตัวชี้วัดดังกล่าวมาศึกษาวิเคราะห์ในกลุ่มพหุ (Multiple Group Analysis) หรือควรมี การศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันในกลุ่มหลักสูตรทางการศึกษาด้วยกัน หรือข้ามกลุ่มหลักสูตรที่มีระดับ การศึกษาของหลักสูตรในระดับบัณฑิตศึกษาเช่นเดียวกัน เพื่อสร้างมาตรฐานในการประเมินหลักสูตร และตัวชี้วัด ร่วมของหลักสูตรในระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสร้างมาตรฐานในการประเมินหลักสูตรให้เกิดขึ้นในระดับ อุดมศึกษา

5. ควรมีการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบการพัฒนารูปแบบการประเมินหลักสูตร เพื่อทราบสาเหตุความแตกต่างของค่าน้ำหนักขององค์ประกอบ เหตุผลของการให้ค่าความสำคัญที่ต่างกัน เพื่อนำมาให้ประโยชน์หรือเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร ตลอดจนควรมีการศึกษาถึงประสิทธิภาพของรูปแบบการประเมินหลักสูตรในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเปรียบเทียบผลของการประเมินว่ารูปแบบการประเมินแบบใดมีประสิทธิภาพ เพื่อค้นหารูปแบบที่มีประสิทธิภาพและสะดวกต่อการนำไปใช้

บรรณานุกรม

- กฤติมา เหมวิภาต. การพัฒนาตัวบ่งชี้ เกณฑ์ และรูปแบบการประเมินหลักสูตรระดับปริญญาบัณฑิต
กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2551.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. การวิเคราะห์สถิติขั้นสูงด้วย SPSS for Windows. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ธรรมสาร,
2546.
- เกียรติสุดา ศรีสุข. การพัฒนาตัวบ่งชี้ในการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาหลักสูตรมหาบัณฑิตทางการศึกษา :
การประยุกต์ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบจำลองโครงสร้างเชิงเส้น. ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2545.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร :
สำนักนายกรัฐมนตรี, 2542.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. ระบบการประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ :
การอุดมศึกษา (Quality Assurance and Accreditation). กรุงเทพฯ : รายงานการวิจัย
ประกอบการร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กลุ่มแผนงานการพัฒนาระบบอุดมศึกษา
สำนักพัฒนานโยบายและวางแผนการจัดการศึกษา, 2541.
- . ระบบการประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์,
2540.
- . แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559). พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค,
2546.
- คณะกรรมการการอุดมศึกษา, สำนักงาน. เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2548 และแนวทาง
การบริหารเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2548. สำนักงานคณะกรรมการ
การอุดมศึกษา, 2548.
- จำรัส นองมาก. การประกันคุณภาพการศึกษาอย่างถูกต้องและมีความสุข. กรุงเทพฯ : พิสิทธ์การพิมพ์, 2545.
- ทิตนา แคมณี. รวมบทความทางการบริหารและประเมินโครงการ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2540.
- ยุทธ ไถยวรรณ. การวิเคราะห์สถิติหลายตัวแปรสำหรับงานวิจัย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2556.
- เลขาธิการคุรุสภา, สำนักงาน. การรับรองปริญญาและประกาศนียบัตรทางการศึกษาเพื่อการประกอบวิชาชีพ.
กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2548.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. พัฒนาหลักสูตรและการสอนมิติใหม่. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2534.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2548. กรุงเทพฯ :
กระทรวงศึกษาธิการ, 2548.

อำนาจ จันทร์แป้น. การวิเคราะห์หลักสูตร. เอกสารประกอบการบรรยาย วิชา ลส. 73. เชียงใหม่ :

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2530.

อุทุมพร จามรมาน. การประกันคุณภาพระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ : ฟันนี่พับลิชชิง, 2543.

———. การประกันคุณภาพระดับอุดมศึกษาตามเกณฑ์ของทบวงมหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ :

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

Borg, W. R., and M. D. Gall. *Educational research*. New York : Longman, 1989.

Joint Committee on Standards for Educational Evaluation. *The Program Evaluation Standards :*

How to Assess Evaluations of Educational Programs. 2nd ed. Thousand Oaks, CA: Sage, 1994.

McGettrick, A. and N. Mansor. “Standards and Level-a case study,” *Assessment & Evaluation in Higher Education*. 24,2 (1999) : 131-140.

Stufflebeam, Daniel. *Educational Evaluation and Decision Making* Itasca. Ill.: F.E. Peacock Publishers, Inc. 1974.